

Kulturmiljöutredning som stöd inför framtagande av ny detaljplan i det byggnadsminnesförklarade Dalregementets närhet samt i nära anslutning till Surbrunnen.

Fastighetsbeteckning Gagnefs kompani 2, Gagnefs kompani 3 och Falun 8:56 del av fastigheterna Falun 8:3, 8:31 1, 8:31 2, 8:31 6, 10:1

Kommun Falun

bild Falukartor och dokument från skilda tider lagda ovanpå varandra.

Bakgrund

ETTELVA har på uppdrag av Kopparstaden tagit fram denna kulturmiljöutredning som underlag till ny detaljplan längs Surbrunnsvägen i Falun. Syftet med utredningen är att beskriva befintliga värden, utvecklingsmöjligheter och konsekvenser vid ny exploatering på fastigheter längs med Surbrunnsvägen intill Dalregementet. Utredningen ska ligga till grund för utformning av nya bostäder intill Dalregementet och peka ut riktlinjer för den nya bebyggelsens utformning. Planområdet är en del av den utveckling som görs för hela Surbrunnshagen, ett område som utvecklas med radhus, flerbostadshus, gator, natur, park och torgytor. Planområdet består av tre fastigheter, gata och naturmark där en detaljplan tas fram för att utveckla cirka 230 nya bostäder i flerbostadshus. Ny bebyggelse ska utformas med hänsyn till närheten till det byggnadsminnesförklarade Dalregementet. Inom planområdet finns rester av den tidigare Surbrunnen. Utredningen sammanfattar den information som finns för brunnen och dess lokalisering.

Innehållsförteckning

sid 1	Bakgrund
sid 2	Innehållsförteckning
sid 3	Beskrivning av planområdets omgivning <ol style="list-style-type: none"> 1. Egna hem i Övre Norslund och längs med Regementsvägen 2. Regementet 3. 1940-talshusen längs Kungsgårdsvägen 4. Handelsområdet
sid 6	Beskrivning av viktigare gatumark <ol style="list-style-type: none"> 1. Surbrunnsvägen 2. Kungsgårdsvägen
sid 9	Beskrivning av planområdet idag och dess byggnader <ol style="list-style-type: none"> 1. Pumphuset 2. Garagelängan 3. Mekonomenhuset
sid 11	Beskrivning av planområdets historia <ol style="list-style-type: none"> 1. Surbrunnen 2. Dalregementet
sid 14	Beskrivning av föreslagna åtgärder
sid 17	Rekommendationer för utformning av bostadshusen
sid 17	Planområdets kulturhistoriska värde och synpunkter på åtgärderna
sid 18	Det lagliga skyddet
sid 19	Bakgrundsmaterial

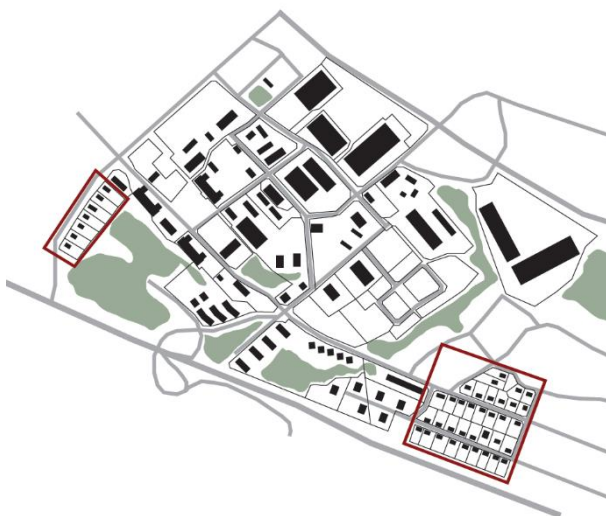
Beskrivning av planområdets omgivning

Planområdets omges av fyra tydliga bebyggelsegrupperingar som härstammar från olika tid med olika ideal och bär på olika arkitektoniska kvaliteter. Gemensamt för bebyggelsen i alla grupperingar är att alla byggnader förhåller sig till gatunätet som löper i nordost – sydvästlig riktning. Gatorna ligger i slutningen som knyter samman Lugnetleden i norr och Korsnäs vägen i söder.

1. Egna hem i Övre Norslund och längs med Regementsvägen

Två grupper av småhus finns längst i väster och längst i öster. Det är mestadels enbostadshus placerade nära gatan, på egen fastighet. Fastigheterna är små och innehåller förutom bostadshus även komplementbyggnader såsom uthus och garage samt trädgårdar. Trädgårdarna ger bebyggelsen en grön karaktär. Bebyggelsen är brokig avseende byggnadsår, material och hustyp men ett återkommande tema är husens placering nära gatan. Detta skapar en enhetlighet. Småhusen är uppförda under 1920 - 60 talet med fasader i trä, puts och tegel. Husen är färgsatta i rött, gult och grått.

2. Regementet

Inom Dalregementet finns byggnader från olika tider men med ett gemensamt ursprungligt syfte: att inrymma den militärutbildning som tidigare fanns i området. Bland de väl gestaltade huvudbyggnader finns bland annat officersmäss, marketenteria, kaserner och idrottshall. Här finns en grusad exercisplan, en park och en bollplan. Även enklare förrådsbyggnader i trä finns här. Kasernerna har ett klassiskt uttryck med markerade bottenvåningar. Taken är i svart plåt eller tegel och takkupor förekommer. Fasaderna är putsade i varma kulörer och har höga fönster i stående orientering med mörkröda snickerier. Inom området finns gator och de klassiska regementsbyggnaderna är medvetet placerade i inbördes relation vilket skapar yttre rumsligheter, bland annat till exercisplanen. Åt söder möter de fyra vånings kasernbyggnaderna parken. Detta skapar en tydlig kontrast mellan insida och utsida, mellan exercisplan och park. I norra delen av regementsområdet är byggnaderna av enklare karaktär men fortsatt placerade i förhållande till gatornas riktningar. Byggnaderna omges av grusade ytor. Området är klassat som byggnadsminne sedan 2001.

3. 1940-talshusen längs Kungsgårdsvägen

Söder om Kungsgårdsvägen finns flerbostadshus uppförda under 1940 - 50 talet. Det är klassiska folkhemsbyggnader med tidsenliga uttryck. Det är dels lamellhus i tre våningar placerade med gaveln mot gatan, dels sammanbyggda punkthus i tre våningar placerade med hörn mot gatan. Byggnaderna ger alla ett luftigt intryck och förhåller sig till den kuperade terrängen så att ljus, luft och grönska silas mellan huskropparna. Jordkulörerna är klassiska för tiden och varierar mellan grönjord- och sandfärger med vita inslag. Taken är belagda med lertegelpannor. Subtila utsmyckningar i form av entrétak, burspråk och frontespiser förekommer. Byggnaderna har en tydlig, låg sockel i avvikande kulör och material. Entréerna har mindre skärmtak och balkonger har placerats i söder. De sammanbyggda punkthusen har putsade fasader med detaljer i gult tegel. Alla byggnader från den här tiden är placerade på större fastigheter med ett avstånd till gatan. På förgårdsmarken finns enklare planteringar och cykelparkering. I övrigt är gårdarna naturtomter med tallar.

bild Korsningen Kungsgårdsvägen - Surbrunnsvägen, med den nya bostadsbebyggelsen till vänster i bild. Fem punkthus står längre in på Kungsgårdsvägens södra sida. En bostadslänga till höger i bilden har sina entréer åt Kungsgårdsvägen. Bostadslängornas gavlar vetter åt Surbrunnsvägen.

Fyra putsade trevåningsbyggnader har sina gavlar åt Surbrunnsvägen. Byggnaderna har sadeltak med relativt flack lutning med tvåkupigt lertegel där vindskivorna är vitmålade. De är förhållandevis slutna volymer med en repetitiv och lugn fönstersättning. Fönstren är inramade med vita omfattningar och artikulerar fönstersättningen. Fasaderna är omfärgade i något skarpa färger, ej enligt den ursprungliga färgsättningen. Två av husen är gröna och två är färgade i en ljus grå kulör. En gul, hög tegelskorsten står vid en gavel åt Surbrunnsvägen. En av de grönmålade bostadslängorna har sina entréer åt Kungsgårdsvägens södra sida, de övriga entréerna ligger mellan lamellerna med access från Surbrunnsvägen.

Längre österut på Kungsgårdsvägen ligger en bostadsbebyggelse som skiljer sig något i karaktär från längorna. Fem punkthus står vridna med hörnen åt gatan. De bildar en enhet med sin återupprepning i form och färg. Taken är toppiga och klädda med lertegel. Takfoten är horisontell. Varannan enhet är sandfärgad och varannan är dovt grön, troligen är det den ursprungliga färgsättningen. Även dessa byggnader kan beskrivas som en slags regional funktionalism och som en del av folkhemsbygget.

4. Handelsområdet

Norr om regementsområdet ligger ett område med utrymmeskrävande handel. Här finns stora rationella byggnadsvolymer omgivna av markparkeringar. Andelen hårdgjord yta är stor och byggnaderna har placerats här av logistiska skäl i nära anslutning till Lugnetleden i norr. De enkla byggnaderna med få fönster vänder sina entréer mot de gemensamma parkeringarna. Byggnadsvolymer är de största byggnaderna i området.

Beskrivning av viktigare gatumark

Planområdets viktigaste, och för den tillkommande bebyggelsens mest intressanta gaturummen, är Surbrunnsvägen och Kungsgårdsvägen.

1. Surbrunnsvägen

Längs planområdets nordvästra sida löper Surbrunnsvägen, från nordost ned mot Tisken i sydväst. Den binder samman platsen för Surbrunnen med sjön. Vägens ursprungliga kontakt med sjön är bruten av Korsnäsavägen och vegetation men även av spårområdet närmast sjön. Surbrunnsvägen har ändå kvar en visuell kontakt med sjön tack vare sin sluttning, bredd och raka dragning. Vägen utgör planens rumsligt viktigaste del. Spår av dess dragning till sjön framgår av gällande fastighetsbildning. Vägen utgör en historiskt viktig siktlinje mellan brunnen och sjön.

bild Del av karta från 1860-talet med Surbrunnen i kartans högra kant. Surbrunnsvägen löper från brunnen ned mot Tiskens strand. Järnvägsspåret löper längs stranden.

bild Surbrunnsvägens sträckning ned åt sjön Tisken. Till höger i bild står en av Dalregementets ekonomibyggnader.

bild Lantmäteriet karta med gällande fastighetsgränser. Surbrunnsvägens dragning syns i gällande gränser.

1. Kungsgårdsvägen

Kungsgårdsvägen är den gata som förbinder Övre Norslund med regementsområdet och leder vidare in mot centrum. Gatan som löper längs en och samma nivåkurva mellan Lugnetleden och Korsnäsavägen utgör ett viktigt cykelstråk som förbinder de östra delarna av Falun med centrum. Sydväst om planområdet ligger en fastighet där bostäder i tre till fyra våningar är under uppförande. Nya byggnader uppförs intill gatan med fasader i kulörer som förhåller sig till 40-talsbebyggelsen. De nya byggnaderna har sadeltak och indragna balkonger mot gatan. Karaktärsskapande är de tallar som bevarats intill de nya byggnaderna. Sydväst om dessa byggnader korsas Surbrunnsvägen av Kungsgårdsvägen.

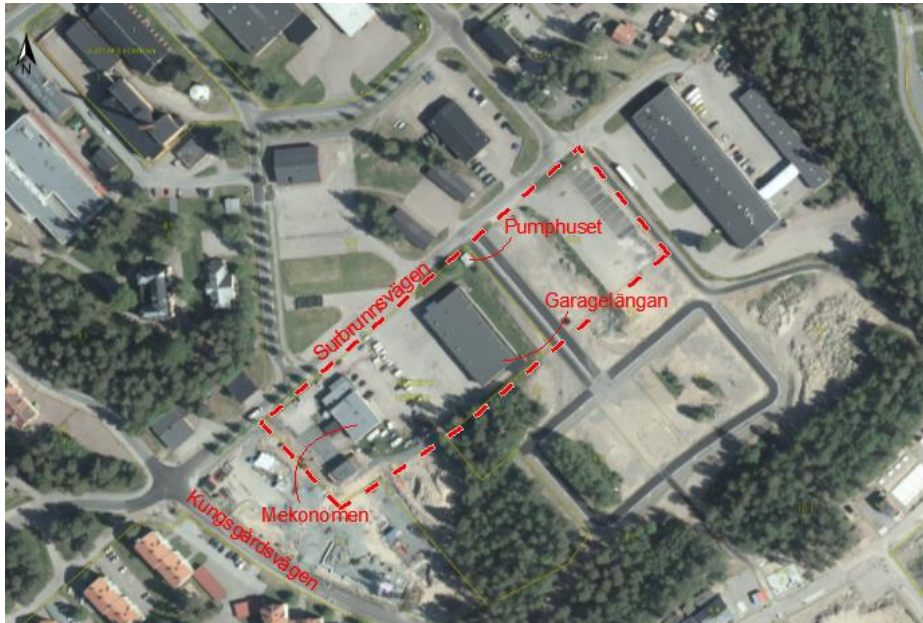

bild Nybyggt flerbostadshus vid Kungsgårdsvägen.

Beskrivning av planområdet idag och dess byggnader

Planområdet ligger i en sydvästsluttning ned åt sjön Tisken i Faluns sydöstra del. Nivåskillnaden inom området från nordost till sydväst är ca åtta meter. Marken är till största delen hårdgjord med sparsam växtlighet. Idag finns här tre byggnader, samtliga är tänkta att rivas.

bild Lantmäteriets foto över berörda fastigheter. Surbrunnsvägen, diagonalt i bilden, korsar den svagt böjda Kungsgårdsvägen längst ner i bild.

1 Pumphuset

I planområdets norra del står ett mindre pumphus. Husets fasader är av grönfärgad trapetskorrugerad plåt och har låglutande sadeltak, även det i korrugerad plåt. Pumphuset står i närheten av där Surbrunnens källa en gång låg.

2 Garagebyggnaden

Strax söder om pumphuset står en garagelänga som har tillhört Dalregementet. Det är en rationellt planerad byggnad med pulpettak. Tretton stora portar möter en hårdgjord köryta som även används till parkering. Tio av portarna är ursprungliga, de är träpanelklädda och ljus grönmålade. De övriga tre är utbytta till portar i pulverlackad aluminiumplåt. Ovan portarna längs hela långfasaden, löper ett fönsterband, träfönster i stående format. Takfoten är av grönmålad plåt. Vägghonstruktionen, med rektangulära vilande fönsteröppningar, är av prefabricerade lättbetongelement. Fasaderna är gulmålade medan de konstruktiva delarna som ramar in garageportarna är grönmålade, allt i milda nyanser.

3 Mekonomenhuset

Åt sydväst på planområdet ligger en byggnad som idag nyttjas av företaget Mekonomen. Ursprungsbyggnaden, en garagebyggnad, är uppförd samtida med, och i samma byggnadsteknik som garagelängan. Den är senare om- och tillbyggd i olika etapper. En låg svartmålad tillbyggnad i trä åt Surbrunnsvägen fungerar som entré och butik. En mindre tillbyggnad vetter åt sydväst. Marken kring byggnaden med dess tillbyggnader är hårdgjord med plats för parkering och körytor.

bild Pumphuset.

bild Garagebyggnaden.

bild Byggnaden som används av Mekonomen.

Beskrivning av planområdets historia

1. Surbrunnen

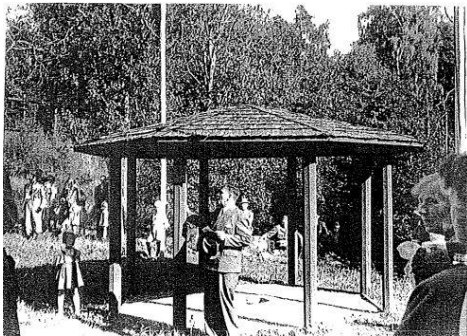
Trefaldighetskällan, Kongs brunn eller Surbrunnen har en given plats i områdets historik. Dess historia går tillbaka till andra hälften av 1600-talet då detta var platsen för Sveriges första hälsobrunn och troligen världens första sodavattenfabrik 1776. Kring hälsobrunnen anlades Faluns första park, Kungsparken, med alléer och planteringar. Här utvecklades ett tidstypiskt brunnsliv med sommarrestaurang och festplats. Efter en nedgångsperiod under 1800-talets andra hälft flyttades dessa festliga aktiviteter till andra platser i Falun.

Dalregementet flyttade hit 1909 och de sista byggnaderna som hörde till brunnen och brunnslivet såldes. Vid 1900-talets mitt grävdes källan fram och betraktades som ett kulturminne. Därefter föll den åter i glömska och grävdes över.

Enligt den dokumentation som finns för brunnen kan vi anta att dess placering är intill det gröna pumphuset, omkring det område som Riksantikvarieämbetet redovisar i fornsök, dock är exakt placering inte fastställd.

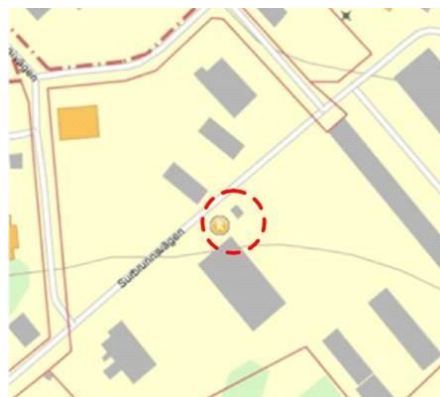
Källan har ett stort kulturhistoriskt värde. Den har både ett samhällshistoriskt, ett socialhistoriskt och ett teknikhistoriskt värde. Det vore av stort allmänintresse att, om möjligt, försöka lokalisera dess ursprungliga läge och se över möjligheten att restaurera eller återskapa källan.

För att uppmärksamma brunns betydelse för platsen föreslås dess minne uppmärksammas med exempelvis ett konstverk eller med en paviljong.

bild tv Svante Swärdström inviger Brunnbyggnad vid den ursprungliga källan på 1950-talet. Foto från Dalregementets museum arkiv.

bild th Surbrunnen, illustration av Bengt Fahlgren.

bild tv Del av karta från 1771. Surbrunnsvägen med brunnen i kartans högra kant.

bild th Riksantikvarieämbetets utmärkning av brunnen, mitt i bilden, strax sydväst om det gröna pumphuset.

2. Dalregementet

Byggnadsminnet Dalregementet, fd I 13 i Falun, är belägen nordväst om Surbrunnsvägen. Det omfattar ett flertal olika byggnadstyper innehållande de funktioner som hör till ett regemente såsom kaserner, förrådsbyggnader, administrativa byggnader, verkstäder, mässbyggnader mm. Vägar och parkmark samt platser för exercis är karaktärsskapande. Regementet uppfördes huvudsakligen 1905-1908 efter typritningar av arkitekt Erik Josephson. De används idag bland annat till företagande och till studentbostäder. På Surbrunnsvägens nordvästra sida, i regementsområdet, ligger envånings ekonomibygnader av enklare slag såsom garage och förrådsbyggnader. Envåningsbyggnaderna är falurödfärgade med stående panel och med antingen sadel- eller pulpettak.

Västerut ligger exercisplan, logementen, stabsbyggnader, marka, matsal och bibliotek med flera byggnader. Kasernerna i fyra våningar är de mest karaktärsskapande volymerna på regementsområdet. De rusticerade sockelvåningar är ljus gråbrunfärgade. Fasaderna är slätputsade och avfärgade i ljusockra. Lisener delar in fasaderna och ger dem en reslighet och tydlighet. Centralt placerade frontonmotiv bryter av och dramatiserar takavsluten. Taken och avvattningsdetaljer är av svartfärgad plåt. I områdets sydvästra del skapar tre kaserner en tydlig gräns ned åt sjön Tisken. Söder om dessa kasernbyggnader ligger Kasernparken.

bild tv Garagelänga tillhörande Dalregementet ligger vid Surbrunnsvägen.

bild th Markan är uppförd i en luftig och ljus träbyggnadstradition.

bild Del av Dalregemente, Kasern B till vänster i bild.

bild De tre kasernerna skapar en tydlig kant nära sluttningen med utsikt över sjön Tisken.

bild Kasernområdet, ca 1920, med sjön Tisken i bildens övre kant.

Beskrivning av föreslagna åtgärder

- Platsen som nu utreds för ny bebyggelse har i underlag till planbeskedet ritats med 3 slutna bostadskvarter. Området är sedan tidigare planlagt för ickestörande industri. Den relativt plana marken faller åt sydväst. Med hänsyn till omgivande bebyggelses karaktär kan platsen fungera som länken mellan småhusen i övre Norslund, den uppbrutna småhuskaraktären i nya Surbrunnshagen, flerbostadshusen från 1940-talet och de större byggnadsvolymerna inom regementet. Att ny bebyggelse uppförs med en sammanhållen sida mot Surbrunnsvägen och regementsområdet beskrivs som viktigt, både i detaljplaneprogrammet och i underlaget till planbeskedet.
- Ur detaljplaneprogram för utvecklingen öster om regementsområdet från 2008 *”Bebyggelsen bör placeras utmed Kungsgårdsvägen och Surbrunnsvägen så att tydliga gaturum bildas. Bebyggelsestrukturen bör även anpassas till regementsområdets och omgivande struktur så att ett stadsmässigt område skapas som knyter an till regementet och staden på ett tydligt sätt.”*
- Utvecklingen av bebyggelse norr om Kungsgårdsvägen
Detaljplanen för Kungsgårdsvägen syftar till att möjliggöra ny bostadsbebyggelse i de östra delarna av Dalregementsområdet. Planen från 2016 möjliggör en flexibel disponering men förordar en struktur som utgår från trädgårdsstadens karaktär, dvs tydliga gaturum, relativt småskalig flerbostadshusbebyggelse med inslag av rad-/kedjehus och överlag 2-3 våningar men med möjlighet till inslag av något högre bebyggelse. Upp till ca 600 lägenheter möjliggörs, inklusive de 230 lägenheterna i det nya planområdet. Området får trafikanslutningar mot Kungsgårdsvägen, Gammelvägen och Surbrunnsvägen.

bild Illustrationsplan, där Surbrunnsvägen löper diagonalt i bildens övre vänstra sida. Med de tre nya flerbostadshusen åt Surbrunnsvägen ges en möjlighet att skapa en tydlig gräns mellan Dalregementet och det nya området. Kungsgårdsvägen löper i kartbildens nedre kant. Okidoki arkitekter.

bild tv Träbro över Högbobäcken.

bild th Nybyggnation sydväst om planområdet.

- Utredningsskiss inför detaljplan vid Surbrunnsvägen.
De tre kvarter som har ritats med en sammanhållen och sluten sida åt Surbrunnsvägen och med en mer uppbruten sida med lägre volymer åt öster för att möta radhusen och de mindre flerbostadshusen som planeras här. Det är en anpassning av de tidigare slutna, höga kvarteren som nu ansluter sig i skala ned mot småhusen. Bostadsgårdarna släpper in mer ljus än i det tidigare förslaget.

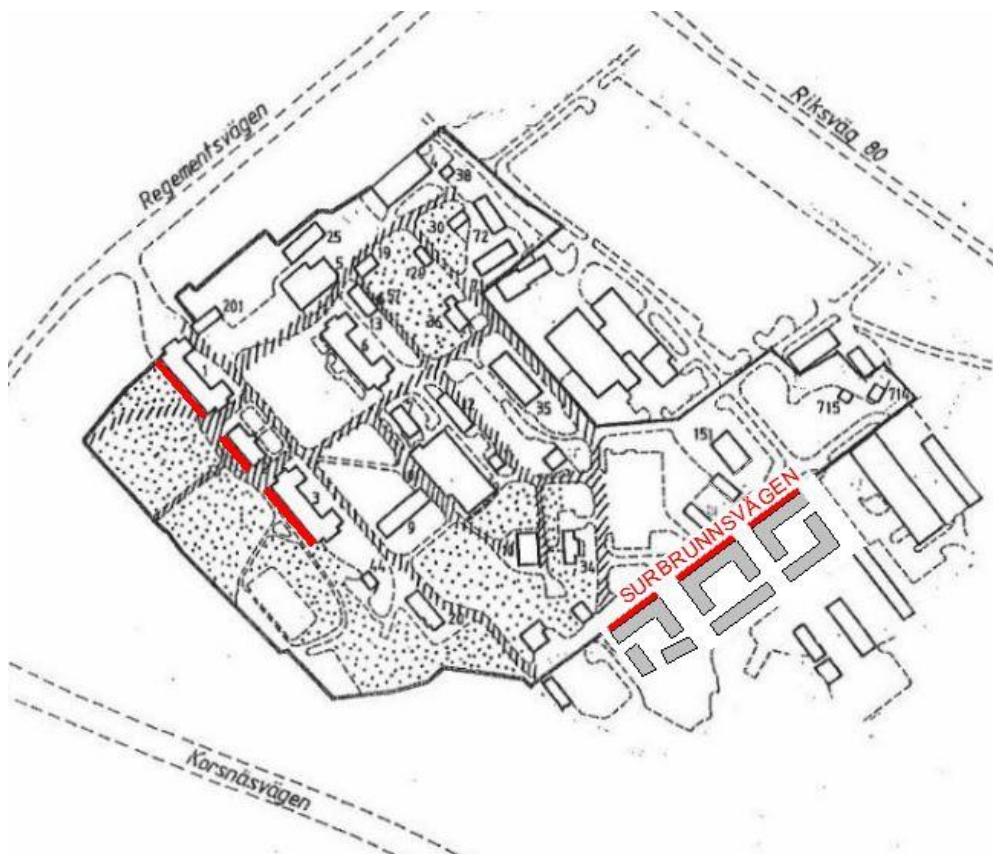

bild Utredningsskiss. Ettelva Arkitekter.

- Högre volymer föreslås mot gatan och lägre mer uppbrutna byggnadsvolymer föreslås mot gården. Byggnaderna är något indragna från Surbrunnsvägen för att linjera med det

nybyggda kvarteret i sydväst. De indragna kvarteren ger plats för trädplantering och gång- och cykelbana längs Surbrunnsvägen. Trädplanteringen är en fortsättning på den plantering som finns längre söderut längs vägen. De uppbrutna kvarteren skapar smitvägar mellan gårdarna och möjliggör för ökad ljusinstrålning och dagvattenhantering. Gårdarna görs gröna för utevistelse och lek. Parkering planeras i garage under gårdarna samt i anslutning till den kvartersgata som löper runt kvarteren. Avfallshantering och angöringsplatser möjliggörs inom kvartersgatan. Med kvartersgatan kan större vändplaner undvikas.

- För att skapa plats för dessa nybyggnader föreslås rivning av tre byggnader: garagelängan, det gröna pumphuset och byggnaden där Mekonomen är inhytt.
- Vid infarten till den nya genomfartsgatan, där brunnen låg, skapas en mindre platsbildning. Källan uppmärksammas antingen genom restaurering eller om det inte är möjligt kan dess minne uppmärksammas med exempelvis ett konstverk eller med en paviljong.
- Nybyggnaderna föreslås, att i karaktär, förhålla sig till Dalregementets kasernarkitektur samt till Kungsgårdsvägens 40-talsbyggnader. Den tydlighet som kasernbyggnaderna äger, både avseende skala, detaljering och placering är en bra utgångspunkt i gestaltningen av de nya byggnaderna. Kasernernas färgskala och de fem punkthusens färgsättning vid Kungsgårdsvägen tas i beaktande vid färgsättning av den nya bebyggelsen.

bild De tre rödmarkerad fasaderna till vänster tillhör kasernbyggnader som bildar en tydlig kant vid slutningen ned åt Tisken. Bakom dessa kaserner, åt nordost, är Dalregementets bebyggelsemönster mer upplöst.

De tre föreslagna kvarteren vid Surbrunnsvägen kan på liknande sätt skapa en tydlig kant åt Dalregementet. Bakom denna kant, åt sydost, tar en friare bebyggelsestruktur vid.

Rekommendationer för utformning av bostadshusen

De nya bostadshusen föreslås att få putsade fasader med rustikare bottenvåningar. Husen föreslås att få sadeltak. Volymer, takvinkel och färgsättning är besläktade med intilliggande 40-talshus men grupperingen påminner mer om en stadsmässig innerstadsbebyggelse med mindre gårdshus. Bebyggelsens placering med tydliga gårdar avviker från regementets mer upplösta bebyggelsemönster. Färgtoner, klassiska husformer och material kan med fördel lånas från regementets arkitektur, dock omstöpta till dagens formspråk och byggteknik. En tydlig bebyggelsegräns mot Surbrunnsvägen betonas och förtydligar gaturummet. Detta bidrar till att ge regementsområdet en tydlig avslutning åt sydväst.

- Bebyggelsen förhåller sig till, och förstärker gaturummen
- Markerade sockel eller sockelvåning
- Fasader utförs kombinerat puts och tegel
- Fasader färgsätts med jordfärger påminnande om omgivande bostadsbebyggelse från 1940-talet
- Sadeltak beläggs med tegelpannor eller svart plåt, kupor kan förekomma
- Detaljering kring fönster och entréer
- Fönster med stående proportioner
- Förgårdsmark, eventuellt med grus
- Formellt mot gata, informellt åt gårdar
- Volymer förhåller sig till regementets volymer och till radhusen i öster
- Ljusa innergårdar med grönska

Planområdets kulturhistoriska värde och synpunkter på åtgärderna

- Garagelängan och byggnaden där Mekonomen är inhyt föreslås att rivas. De bär båda på ett visst kulturhistoriskt och samhällshistoriskt värde, då förståelsen av regementet och användningen av fordon blir tydligare. Undertecknad har inget att invända mot rivning då byggnadernas kulturhistoriska värde är begränsat. Föreslagen rivning påverkar inte platsens kulturhistoriska värde negativt.
- Surbrunnskällan och Surbrunnsvägen bär båda på ett stort kulturhistoriskt värde. Källans exakta läge är inte fastställt. Surbrunnsvägen är den rumsligt viktigaste enskilda delen i sammanhanget. Det vore positivt att tydliggöra platsen kring Surbrunnen och låta den ingå som ett historiskt inslag i det nya bostadsområdet. Källan är av lokalhistoriskt och industrihistoriskt intresse och ger en förklaring till områdets namn och vägens dragning. Tas källan om hand, lyfts fram och förtydligas påverkas det kulturhistoriska värdet positivt.
- De nya kvarteren är placerade i det byggnadsminnesförklarade Dalregementets närhet. Kvarteren inkräktar inte på byggnadsminnets mark. Det nybyggda bostäderna föreslås få en sammanhållen och lugn fasad mot Surbrunnsvägen. Vägen får en större betydelse i och med nybyggnaderna. Surbrunnsvägen har givits tillräcklig bredd så att en tydlig gräns mellan nybyggnationen och byggnadsminnet skapas. Gaturummet blir tydligare med den nya bebyggelsen. De nya vägar som leder in i den nya bebyggelsen ger vägen en större betydelse och användning vilket uppfattas som positivt. Utformningen av kvarteren påverkar upplevelsen av Dalregementet. Hur vägen och de nya kvarteren gestaltas är därför viktig då detta utgör gränsen till regementet. Nybyggnaderna föreslås få fasader och volymer med element från Dalregementets kasernarkitektur, framför allt beträffande dess skala och lugna gestaltning. Även bebyggelsen kring Kungsgårdsvägen skall tas i beaktande, främst avseende dess ursprungliga färgsättning. Nybyggnationen bedöms inte påverka byggnadsminnet negativt, men bedömningen är beroende av hur byggnaderna utformas.
- Riksintresset för kulturmiljövård bedöms inte påverkas då det inte ligger i direkt anslutning eller omfattas av detta. Riksintresset påverkas inte och åtgärderna påverkar inte det kulturhistoriska värdet negativt.
- Strandskyddet för Högbobäcken har delvis upphävts i samband med detaljplanen för Kungsgårdsvägen. Aktuellt planområde ligger på ett avstånd som överstiger 100 meter från Högbobäcken.

Det lagliga skyddet

- Surbrunnen har inget formellt lagligt skydd men skall betraktas som en fornlämning.
- Dalaregementets byggnadsminne omfattar inte berört planområde, ny bebyggelse skall ta hänsyn till Dalregementets karaktär.
- Världsarvet rörande Falu gruva omfattar inte berört planområde.
- Riksintresset Falu stad och Stora Kopparbergs sn omfattar inte berört planområde.
- Strandskydd påverkar inte berört planområde.

Bakgrundsmaterial

- Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister
- Områden av riksintresse för kulturmiljövården i Dalarnas län (W) enligt 3 kap 6 § miljöbalken
- Byggnadsminnesförklaring Dalregementet Länsstyrelsen Dalarnas Län 2004 02 06
- Surbrunnen - plats för pionjärinsatser i Falun, Örjan Hamrin, april 2013
- Situationsplan och illustration från Ettelva arkitekter daterad 2022-03-11
- Besök på plats, mars 2021
- Okidokis utredningsskiss, 2019-12-03

Stockholm 2022-03-15

Lars Gezelius

Arkitekt SAR/MSA, certifierad sakkunnig avseende kulturvärden

Lars.gezelius@ettelva.se

0765-25 79 21

Jag arbetar enligt en metod framarbetad av bland andra Axel Unnerbäck på Riksantikvarieämbetet. Med skrivningen kulturhistoriskt värde åsyftas de flertalet olika värden som förknippas med byggnader och miljöer, så kallade dokumentvärden och upplevelsevärden.

• I dokumentvärdet ingår traditionella historiska egenskaper, till exempel byggnadshistoriskt värde, arkitekturhistoriskt värde, samhällshistoriskt värde, socialhistoriskt värde, personhistoriskt värde och teknikhistoriskt värde.

• En byggnads upplevelsevärde handlar om konstnärligt värde, patina, miljöskapande värde, identitetsvärde, kontinuitetsvärde, traditionsvärde och symbolvärde.

Unnerbäck skriver också om förstärkande motiv så som autenticitet och representativitet. Dessa är inte värden i sig, däremot sådant som bör vägas in när man väljer vad som ska bevaras etc. / LGz